

tudnak nagyobb sikert elérni, akik történelmi, politikai tárgyakat és eszméket dolgoznak fel. Szabó Dezsőt, Ady Endrét különösen szeretik, Babitsnak nem a vallásos tárgyú verseit kedvelik, habár a látszat a vallásos irányzatnak kedvez is. Sauvageot nem hagyja magát félrevezetni a látszattól és nagyon jól tudja, hogy a sokat hangsúlyozott keresztény világnézet ma inkább politikai áramlat, mint belső élmény. A felvilágosodott francia természetes csodálkozással láthatta, hogy a magyar katolikus egyetemi hallgatók csak gyóntatójuk engedélyével olvashattak és tanulmányozhattak indexen lévő francia könyveket. Ha meg is állapítja, hogy ez a felhatalmazás soha sem lett elutasítva, a munka korlátozása mégis természetesen, ha a hallgató csak engedélyezett szabadsággal veszi a kezébe.

Az ilyen korlátozás, ezt jól látja Sauvageot, nem alkalmas arra, hogy a személyiséget kifejlésze s ezt a társadalmi s főleg a családi életben is kimutatja Sauvageot. A családban az asszony csak feleség és anya, egyéb ügyekbe a magyar családanyának nincs beleszólása, a férfi sem lesz a családban igazi önmagát kifejező szellemiség. Ennek az elfojtottságnak reakciója a *l'esprit de l'avanture*, az olykor fellépő kalandorszellem, amelyre Windischgrätzet és Nádassyt hozza fel iskolapéldáknak, akik a frankügyben a realitást olyan jellemzően és naivul összetévesztették az irrealitással. Meglepő, hogy a korkülönbségeket is megérzi Sauvageot és amilyen jól meglátja, hogy Kossuth, Széchenyi nagy személyiségek voltak, akik koruk hatalmaival szembe tudtak szállni, épp úgy megállapítja, hogy ma az ilyen személyiségek kialakulása elképzelhetetlen.

Felteszi a kérdést: jó-e a perspektíva, melyet megrajzolt? Érzik, hogy hiányos, hogy a parasztot és proletárt nem látta eléggé, hogy a középosztályt, az arisztokráciát a középosztályú ember szemével látta, de mi éppen ebből a vallomásból érezzük Sauvageot tárgyilagosságát. Az idegen ember tartózkodásával és óvatosságával nézi, de az analitikus francia elme élességével elemzi a dolgokat és ha a szívesen látott vendég elfogultságával nem is mond ítéletet bizonyos politikai és társadalmi jelenségek felett, de a tényeket mégis lejegyzik: a választási atrocitásokat, a birtokpolitika egyoldalúságait, a rossz napszámokat és a szánalmasan csekély tisztviselői fizetéseket.

Igazságos akkor is, ha ez az igazság a franciák rovására megy. Elismeri, hogy a francia hadifoglyokkal milyen jól bántak itt s ezzel szemben bevallja, hogy valóságos lidércnyomás egy franciára az a szomorú élmény, mely Kuncz Aladár regényéből árad s Kuncz Aladár minden szenvedései ellenére is rajongója maradt a francia kulturának.

Ez a könyv határozott értéket jelent. Nemcsak nobilis módon fizette vele vissza a magyaros vendégszeretetet, melyben része volt. Ha csak ennyit tett volna, ezt még nem kellene nyereségnek elkönyvelni. Nem politikai ellenfél, de elismert jóbarát szólalt meg benne. Szeretettel és tárgyilagosan. A benszülöttől rossznéven szokták Magyarországon venni azt, hogy tárgyilagosságot mond elavult társadalmi és politikai életünk felett, Sauvageot könyve alkalmas arra, hogy tanuljunk az objektív idegenektől. (Rab Imre)

PAUL MORAND: PARIS DE NUIT, 60 PHOTOS INEDITES DE BRASSAI
(Edition „Ars et Metiers Graphiques“, Paris)

Az erdélyi származású Brassairól tudni kell, hogy képzőművészeknek indult és fotográfus lett, de olyan értelemben, ahogy például Chagall festő, vagy Maillol szobrász. Brassai a fényképezés fiatal művészetét kiemelte az alkalmazott művészetek hinárjából s ugyanakkor meghaladta

a fény és árnyék körül dülő közel két évtizedes spekulációt, új realista fénylátást valósít meg, művészete társadalomszabta viszonylatainak szemmeltartása mellett. Brassai azok közé a kevés párizsi magyarok közé tartozik, akik képességeikkel áttörték a párizsi magyarokat övező rokonszenvtelenséget, sőt Brassainak oly mértékben sikerült a maga területén érvényesülnie, hogy a haladó francia kultúra munkáját és működését már a magáénak vallja.

Brassai, hogy megértsük egymást, nem arcképmásoló fotográfus, mint amilyennek e művészeti ág hasznosítótípusa mifelénk ismerik. Brassai realista fotográfus, akit — kifejező eszközei birtokában — kizárólag a dolgok valósága érdekel. Ebben az értelemben Brassai tevékenysége az a tárgyilagos filmfelvevő iránnyal hozható összeköttetésbe, mely az orosz társadalmi realizmusból kiindulva döntő hatást gyakorolt ugy a francia, mint az üzlettől felszabadultabb amerikai filmfotografálásra. Brassait az orosz filmfényképezéshez az a kapcsolat fűzi, hogy témáit elmélyülten, felfokozott értékükben közelíti meg és a valóság vizuális kompozíciójából alkotja képpé. A művészi alakítás törekvéssel Brassai szükségyszerűen messze eltér a valóságot csupán beállító, másoló, szokványfényképezés utjáról. Brassainál a saját maga világítástörvényeit, valamint a kép társadalmi jelentését kereső és hangsúlyozó mai fényképezés először jelentkezik összefüggő, maradéktalan tetteben.

A *Paris de Nuit* hatvan képe többet mutat, mint amennyit az egyébként idegenforgalmi vonatkozásban elcsépelet könyvcim sejtet. Ez a hatvan fotó: maga Párizs, ahogyan csak e lázas metropolis gyermekei ismerhetik. A könyv létrejövéséhez nem volt elég csupán egy oszlopsort vagy egy kapualját célbavenni és a zárt elkattintani. A fényképésznek át kellett itatódnia azzal a sajátos kultúrával és szellemmel, ami nélkül Párizs csak idegenforgalmi kulissza. Brassai képei nemcsak mesteri lencsekezelésről, biztos művészi szemről, realista látásmódról, klasszikus komponálásként ható kivágásokról és az egyéni alkotó szellem jelenvalóságáról győzik meg a szemlélőt, hanem maradéktalanul feltárják a központi tárgy: Párizs éjszaka — társadalmi vonatkozásait. De korántsem tolatkodó szándékoltsággal. A hatvan kép hatvan valóságos életpillanata Párizsnak. (M. J.)

PIETRO BADOGLIO: LA GUERRA D'ETIOPIA. Mondadori, Milano, 1936.
EMILIO DE BONO: LA PREPARAZIONE E LE PRIME OPERAZIONI DELLA GUERRA D'ETIOPIA. Róma, 1937.

Az olasz-etiop háborúnak első írásos dokumentumai most kerülnek napvilágra. Ezek között kétségtelenül a hadjárat két olasz fővezérének, De Bono és Badoglio tábornagyoknak emlékiratai a legfigyelemreméltóbbak.

A két könyv közül De Bonoé az érdekesebb és, ami ennél is fontosabb, az őszintébb. Ez az őszinteség egyes olasz hivatalos körökben is megütközést keltett és beszélnek arról, hogy egyes részletek a most készülő második kiadásból már ki is maradnak. Felmerül a kérdés, hogy mi ennek a szervezett-regresszió világában oly ritka őszinteségnek oka?

Köztudomásu, hogy az emlékirat szerzője legöregebb tagja az u. n. fasiszta négytanácsnak, mely annak idején a Marcia su Romát elhátározta. Már magas kora és a Duceval való igen bizalmas barátsága miatt is több őszinteséget engedhet meg magának, mint akárki más a mai Itáliában. De itt az őszinteségnek *célja* van: igazolni az u. n. történelem előtt, hogy a De Bono által köztudomásulag elkövetett taktikai hibákért, miknek következtében De Bonot a hadsereg főparancsnokságtól megfosztották és helyette Badogliot küldték ki — nem ő, hanem az